

Joanna Brylak

Recenzja książki T. Koziola, Warunkowe umorzenie postępowania karnego, Wydawnictwo Naukowe Wolters Kluwer, Warszawa 2007, s. 277

Książka jest poświęcona tytułowej instytucji, mającej olbrzymie znaczenie dla praktyki procesu karnego. Jest ona stosowana w szeregu toczących się spraw i nabrała szczególnego znaczenia pod rządami Kodeksu postępowania karnego z 1997 r. Autor charakteryzuje instytucję warunkowego umorzenia jako reakcję natury karnej na przestępstwo i przedstawia naczelną problemy związane z praktycznym jej stosowaniem w oparciu o dotychczasowe osiągnięcia doktryny i orzecznictwa, nakreślając też własne propozycje rozwiązań określonych kwestii rysujących się na tle analizy poszczególnych zagadnień związanych z warunkowym umorzeniem.

Przedstawiana monografia wzbogacona jest badaniami empirycznymi, analizą spraw karnych zakończonych warunkowym umorzeniem postępowania, przez co akcentuje zagadnienia kreujące problemy w praktyce.

Niniejsza publikacja podejmuje problematykę warunkowego umorzenia postępowania karnego w podstawowych aspektach materialnych i proceduralnych. Celem Autora było stworzenie kompendium wiedzy o omawianej instytucji, przydatnego praktykom w rozwiązywaniu problemów związanych z bieżącym jej stosowaniem, jak również teoretykom, dla których może być punktem wyjścia do pogłębionych nad nią badań. Autor daje do zrozumienia, że regulacja warunkowego umorzenia nie jest wolna od niekonsekwencji i nieścisłości utrudniających prawidłowe jego stosowanie, refleksja zaś nad nią sprzyja powstawaniu nowych pól rozważań.

W Przedmowie Autor nakreśla historyczny rys instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego, ocenia rozwiązanie z punktu widzenia praktyki sądowej i wskazuje na statystyczne wykorzystanie tego środka. Autor stoi na stanowisku, że regulacja warunkowego umorzenia nie jest wolna od niekonsekwencji i nieścisłości utrudniających prawidłowe jego stosowanie.

We Wstępie Autor podkreśla rolę kary kryminalnej, definiuje ją i kwalifikuje na tle instrumentów będących reakcją na przestępstwo, omawia jej genezę i źródła powstawania oraz pierwowzór. Autor podkreśla, że przyczyną dla ukształtowania się instytucji warunkowego umorzenia postępowania była koncepcja rezygnacji z wymierzenia kary sprawcy drobnego przestępstwa.

Książka składa się z 9 tematycznie powiązanych rozdziałów, które kompleksowo przybliżają Czytelnikowi wiedzę o instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego.

W Rozdziale I zatytułowanym „Warunkowe umorzenie postępowania jako środek reakcji karnej” Autor zawiera rozważania na temat problematyki charakteru prawnego warunkowego umorzenia, wskazuje na zasady stosowania tego środka i podstawy jego przywoływania. W rozdziale tym zawarte są rozważania na temat środków reakcji karnej w rozumieniu kodeksu z 1969 r. i 1997 r. Zmiany normatywne związane z wejściem w życie kodeksów karnych z 1997 r. oraz ich późniejszymi nowelizacjami, w szczególności wyłączna kompetencja sądów do stosowania warunkowego umorzenia postępowania i orzekanie o nim zawsze w formie postanowienia, ukazały elementy materialnoprawne instytucji. W rozdziale tym Autor wskazuje też na związki warunkowego umorzenia z zasadą domniemania niewinności.

Piszący podkreśla, że poglądy dotyczące charakteru prawnego warunkowego umorzenia do pewnego stopnia determinują odpowiedź na pytanie, czy jego zastosowanie obala domniemanie niewinności oskarżonego. Pod rządami kodyfikacji z 1969 r. autorzy upatrujący w warunkowym umorzeniu postaci warunkowego skazania, czy szczególnej postaci odpowiedzialności karnej, co do zasady konsekwentnie przyjmowali, że obala ono domniemanie niewinności, podczas gdy autorzy traktujący warunkowe umorzenie jako swoistą postać odpowiedzialności prawnej bądź to nie widzieli w nim czynnika obalającego domniemanie niewinności, bądź to traktowali je jako czynnik wyłączający obowiązywanie tego domniemania „tymczasowo i warunkowo”. W rozdziale również zawarto rozważania w przedmiocie związków warunkowego umorzenia i zasady legalizmu. Zawarto tu wnioski, że dokonanie kwalifikacji instytucji warunkowego umorzenia postępowania z punktu widzenia jej przynależności do jednej z alternatywnych koncepcji ścigania przestępstw mogło w przeszłości nasuwać wątpliwości. Autor analizuje też instytucję warunkowego umorzenia jako środka probacyjnego. Ponadto rozważa w kwestii pozycji warunkowego umorzenia postępowania w systemie środków reakcji karnej.

Rozdział II stanowi analizę przesłanek warunkowego umorzenia postępowania karnego. Autor dokonuje weryfikacji pojęcia, podziału i ogólnej charakterystyki przesłanek warunkowego umorzenia postępowania. Charakteryzuje przesłankę ustawowego zagrożenia, stopnia społecznej szkodliwości czynu i stopnia winy, przesłankę procesową, niekaralności, pozytywnej prognozy kryminologicznej oraz przesłanki dodatkowe. Autor nakreśla też w tym rozdziale problematykę fakultatywności warunkowego umorzenia.

Rozdział III stanowi rozważania o procedurze warunkowego umorzenia. Autor analizuje związki warunkowego umorzenia z poszczególnymi etapami postępowania karnego, nakreśla ich specyfikę. Dodatkowo charakteryzuje

wniosek o warunkowe umorzenie postępowania i procedurę orzekania w przedmiocie warunkowego umorzenia. Ta część książki zawiera ponadto rozważania na temat sprzeciwu oskarżonego i jego skutków prawnych. Autor omawia także specyfikę warunkowego umorzenia w sprawach z oskarżenia prywatnego.

Rozdział IV nakreśla instytucję próby i środków towarzyszących warunkowemu umorzeniu postępowania oraz jego wykonanie. W tym miejscu Autor umiejscawia swoje rozważania o charakterze prawnym środków towarzyszących warunkowemu umorzeniu, próbie i dozoru, obowiązku naprawienia szkody i pozostałych obowiązkach, tj. obowiązkach informowania sądu lub kuratora o przebiegu okresu próby, przeproszenia pokrzywdzonego, wykonywania ciężącego na sprawcy obowiązku łożenia na utrzymanie innej osoby, powstrzymania się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających, powstrzymywania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami w określony sposób. W tym miejscu pojawia się także analityczna konkluzja o świadczeniach pieniężnych, zakazie prowadzenia pojazdów, przepadku i kwestii wykonania wyroku warunkowo umarzającego postępowanie.

W rozdziale V zawarto myśli o podjęciu warunkowo umorzonego postępowania. Ujęto tu istotę i termin podjęcia warunkowo umorzonego postępowania karnego, rozważania na temat obligatoryjnego i fakultatywnego podjęcia postępowania, procedury podjęcia postępowania i po podjęciu postępowania.

Autor zawiera w ostatniej części publikacji uwagi końcowe, w których reasumuje, że bogactwo środków reakcji na przestępstwo stanowi jedną z miar nowoczesności i humanizmu systemu karnego. Istnienie i funkcjonowanie w polskim prawie karnym instytucji, takiej jak warunkowe umorzenie postępowania, jest jednym z wykładników jego nowoczesności, praktycznego waloru i przydatności.

Publikacja stanowi bogaty zbiór poglądów i ocen instytucji warunkowego umorzenia postępowania w wymiarze zarówno praktycznym, jak i teoretycznym. Zagadnienie poruszone rzetelnie przez Autora daje szereg zagadnień do namysłu. Wnioski i postulaty formułowane przez piszącego mają charakter ogólny i szczególny, przez co publikacja nabiera znaczenia dla praktyki organów i instytucji zajmujących się kwestią warunkowego umorzenia postępowania w codziennej praktyce. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, iż jest to kluczowa publikacja o instytucji warunkowego umorzenia postępowania za czasów obowiązywania nowej ustawy karnej, tj. z 1997 r.

W publikacji wykorzystano bogatą literaturę przedmiotu, która nadaje wysoki walor naukowy recenzowanej książce.